

Q. F. F. Q. S.

TENTAMEN ACADEMICUM,
DE
NEXU RERUM
IN
NECOTIIS HUMANIS
PRUDENTIÆ FUNDAMENTO,

QUOD
CONSENSU AMPLISS. FACULTATIS PHILOS.
IN REGIA ACAD. ABOENS.

MODERANTE,
Maxime Reverendo atque Celeberrimo VIRO
DN. DOCT. CAROLO
MESTERTON,
Log. & Methaph. PROFESS. Reg. & Ordin.

Publicæ disquisitioni subjicit,
HENRICUS J. RUNGIUS,

Verbi Divini Minist. NAT. SAT. FEN.

Ad Diem IV. Aprilis MDCCLVII.

In Auditorio Maximo H. A. M. C.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

KONGL.

Tro-Man och Öf-

Af Lijf Regemen-

DEN HÖGVÅLBORNE

HERR CLAES

Riddare af Kongl.

NÅDIGE

B Etrach-

Så. Väl. Af. Edart.

Som. För-

De. Stora. Egen-

Med. Hög. Och. Adel. Börd.

Upmuntrar. Mitt.

At. Våga.

Af. Edart.

Åt. Detta. Ringa.

Och. Til. Ett. Vedermå-

Jag. I. Mitt.

Upoffra. Eder. Mitt.

Jag. Framhårdar.

Högvålborne Herr Öfverste-

ödmjuka-

HENRIC J.

MAJ:TS

verste Lieutenant

te Dragouner,

HERRE och BARON

FLEMING,

Maj:ts Sverds Orden

HERRE

tan.

Vidtbekanta. Ådelmod.

nåmligast.

skaper. Dem. Försynen.

I. Eder. Person. Parat.

Vacklande. Sinne.

Låna. Glans.

Ådla. Namn.

Pappers. Knyte.

le. Af. Den. Djupa. Vördnad.

Inre. Bär.

Första. Snille. Prof.

Med. Djupaste. Vördnad.

Lieutenantens och Barons

ke rjensare,

RUNGIUS,

VI.

Admodum Reverendo at-

DN. MAG. GUSTA-
PREPOSITO & PASTORI ecclesiarum quæ Loi-

Plurimum Reverendo at-

DN. MAG. AN-
PASTORI ecclesiarum quæ Lehmo & Wil-

VI-

Spectatissimo atque in-

DN. JOACHIMO DA-
Rationario territorialis superio-

PATRONIS

SUMMA cum veneratione in memoriam revocans fa-
nullo non tempore cumulastis, quæque tanti sunt
animo diu eram suspensa, utrum sine summa temera-
tissimi, incomitis bisce ac omni plane nitore destitutis
re auderem; an vero, pia silentii veneratione ea ad-

RO

que Praeclarissimo,

VO HARTMAN,

mijocki & alastaro colliguntur vigilantissimo.

que Praeclarissimo,

DREÆ ELG,

nás Colliguntur meritissimo.

RO

tegerrimæ fidei,

NIELI BRANDER,

r̄is Satacundiæ adcuratissimo

OPTIMIS.

vorem ac beneficia illa incomparabilia, quibus me
ponderis, ut eorum laudes meritas celebrare nequeam;
riæ audacia nota, Nomina Vestra, Patroni propen-
pagellis, splendoris lucisque ambiendæ causa, præfige-
orare unumque meum gratum ac multæ obligationis

30 NOVEMBRA

con-

conscium declarare, satius esset: Utut autem multum
tamen tandem animum habetabundi. spes bona qua
collatorum multitudo, (quorum recordationem veneran-
bisce levi admodum penicillo adumbratis lineolis in
ceu literarum fautoribus Summis, juvenilia haec mea

Ignoscite queso, Patroni Optimi, quod eo devehar
buic opellæ fænerari non dubitaverim, ignoscite in-
mitias, ceu devotissimi animi pignus accipite, meque

Quod in me est, Numen cælestis votis calidissi-
fausto rerum felicium successu nescireisque annis coro-
exoptat

NOMINUM

Cliens de-
AUCTOR &

temporis anxia hac detinerer dubitatione, revocavit
mutor, stimulabatque me favoris ac beneficiorum miki
dam, nullæ unquam oblivionis tenebrae oblitterabunt,))
conspectum Vestrum venerabundum prodire ac Vobis
ingeniorum mysteria Sacrae.

eudacie & lucem de splendore Nominum Vestrorum
quam, & serena fronte has progressum meorum pri-
clientum Vestrorum in numerum adscitum semper habete.

mis pie fatigabo, ut Vos diuturna sanitatis stipendio,
net: sic cordicitus, quamdiu spiritus rexerit artus,
& vovet

VESTRORUM

votissimus,

RESPONDENS.

Mästaren vid thet losliga Den-Gütare Ämbetet /
Åreborne och Wälachtade

Herr E L I A S S T Å H L F O O T H,

GA ofta jag föör mig til finnes / alt dett myckna
goda / samt all den omsorg och möda I / alt sen
liswets afwunds man / längt för detta Mina
kiäre Föräldrar / bortrycht / för mit wähl dragit och
än dragen; sinner jag / at jag såkert were en tung jor-
denes bördar om icke den otacksammaste / deräst jag
skulle ur acht låta en skyldig erklänsla för alt sadant;
Jag har förthenskul åhran at / til ett prof af tack-
samt sinne / detta mitt wärck i brist på något båt-
tre / Eder öfverlämna; upptagen det benägit och för-
klaren Eder wålmening för den som aldrig skall af-
låta til den Högsta alla wälgiärningars rika belö-
nare / för Edor wälgång och själhet trågna suctar
sända. Jag förblifwer

Åreborne och Wälachtade Mästarens

Tjensi skyldige tjenare
HENR. J. RUNGIUS.

§. I.

Emonstraturus prudentiae fundamen-
tum ex nexu rerum in negotiis
humanis, hæc, quæ sequntur
momenta, digna quæ observen-
tur, non potui non præmitte-
re, ut omnem evitemus Logo-
machiam. Nexus dari rerum
neminem, nisi vel mente captum vel aliorum au-
ctoritati nimium quantum tribuentem, & sibi met-
ipsi oculos sponte occludentem fugere posse existi-
mo, qui non sit nisi dependentia rerum a se invi-
cem, permodum effectus a causa efficiente mediique a
fine ex iis, quæ rebus insunt, intelligibili modo expli-
cabilis. Negotia humana sunt nobis actiones exter-

A

ne,

næ, privati vel publici boni gratia ab hominibus suscepitæ editæque. Quid sibi velit nexus de quo hic loquimur, & quantum intersit, utrum negotium in se spectet, an idem in nexu cum negotiis rebusque aliis consideres, unicum hocce exemplum quemque docebit. Cum urbs ad fines provinciæ vel regni sita supponatur, ex locis finitimis mercium emendarum causa accedunt extranei, quemadmodum & ad viætum necessaria ex istis locis advehuntur & apportantur. Prohibitio mercis non egreditur territorium prohibentis, adeoque finitimi quibus merx prohibita commoda videtur, se ab ejus usu abstrahi minime patiuntur. Petunt igitur eam ex locis aliis, nec eam solam, sed una ceteras, quas antea loco eodem emere sverant. Quod si advictum necessaria advecta vendunt, paratam pecuniam omnem, quam lucrati sunt, secum auferunt, cujus antea partem in emendis mercibus impenderant. Ubi forsitan non aliud vicinus videtur locus, unde merces commode haberi possunt; non deest mercator lucri cupidus, qui in vicino quodam loco tabernam mercibus instruit, ut æquo pretio haberi possint. Offenduntur illi a quibus merx prohibita petebatur, ut jam de eo cogitent, quomodo jure talionis usi par pari referant prohibenti. Si merx commoda ea in regione non habetur, quæ prohibitæ substitui possit exteri ad lucrum suum attenti

attenti denovo quodam genere cogitant, quod
commodius in locum illius succedit. Hæc deinde
advehitur, cum prohibita non sit. Ita arcentur
emittentes extranei & venditores victualium merca-
toresque inquilini pecuniam exportant. Conque-
runtur mercatores de mercatura impedita & de-
terrentur, qui opes advecturi domicilium in loco
prohibitionis constituere decreverunt. Mille alia
silentio præterimus, quæ cum levicula videantur,
initio contemnenda sensentur, et si ex iisdem con-
tinua rerum connexarum serie nascantur, quæ
maximi sunt momenti & imprimis digna severa
attentione.

§. II.

AD nexum in negotiis humanis obvium rite
perspiciendum, acumen quoddam continuis
exercitiis comparatum requiritur. Affidua atten-
tio ad ea, quæ ex nostris aliorumque negotiis con-
sequuntur, nec non historia in qua negotia publi-
ca describuntur, cui domestica negotiorum publi-
corum experientia æquipolle, ad exercitia hæcce
quam maxime conducunt. Acuminis hujus pecu-
liaris duo sunt gradus, quorum primus a vicinis
ad remotiora extendit acumen, ut nexus rerum

per longum temporis tractum ex se in vicem naturam perspicere valeamus. Alter acumen intendit, ut profundius in negotia introspicientes nexus generaliores advertamus, qui ad casus alios similes applicari possunt, ubi nexum experiri nondum datum est.

§. III.

Primus acuminis gradus haud est contemnendus, reddit enim mentem expeditam ad nexus remotiorem in dato casu simili vi istius ideae diffusae prævidendum. Hæc rerum fortuitarum prævisio est, quam Cicero nomine divinationis compellat. Quærenti quo imprimis exercitio opus sit ad hunc acuminis gradum eo citius perveniendum? Respondetur, series negotiorum inter se & cum rebus aliis connexorum distincte resolvi & uno quasi schemate oculis exhiberi debet, singulis nexusque singulorum cum singulis sigillatim expensis, quæque sigillatim expendisti, mox uno obtutu vi imaginationis lucida comprehensis.

§. IV.

Secundus allatus acuminis gradus prior est difficili-

¶ 5 ¶

ficilior. Supponit enim ingenium vi cuius si-
militudines rerum discernere possis, idque non
vulgare, cum similitudines hic spectentur laten-
tes. Comparantur inter se diversorum negotio-
rum nexus eodem modo, quo individua inter se
conferuntur, ut notionem speciei inde abstrahas,
vel species inter se comparantur, ut ad notionem
generis pervenias. Hoc pacto negotia maxime
ardua sapientissime ad maxime vulgaria reducuntur,
quæ vix attentione nostra digna judicassemus.

§. V.

NOstrarum nunc est partium, his præmissis ostendere, cognitionem nexus negotiorum plurimum adjumenti ad prudentiam afferre, eamque juvare. Prudentia in eo potissimum elucet, quod circumstantiis negotio extrinsecis in rem nostram utamur, sapienter per circumstantias eidem intrinsecas decreta executuri. Nullum datur negotium, quod non peculiares sibi admittit prudentiæ regulas, quæ vulgo vagæ sunt ob nexus ne-
gotii cum rebus vel negotiis aliis non animadversum. Optandum igitur, ut plures nexus rerum cognoscere studeant, eodemque in regulis pru-
dentiæ determinatis condendis utantur. Ita bre-

vi futurum, ut thesaurum prudentiae nanciscatur genus humanum, quam in felicitatem suam convertere in omni negotiorum genere poterit.

§. VI.

Perspicientia nexus rerum in negotiis humanis prudentiam efficit oculatiorem, quatenus futura e longinquieri intervallo praesentiri facit. Quoniam enim vi nexus rerum continuo alia ex aliis nascuntur; in condendis regulis prudentiae ad remotiores quoque eventus respicimus, ad id potissimum conducentes, ne in audendo simus audacieores, quam par erat, neve timidiiores quam conveniebat.

§. VII.

Nexus denique rerum perspicientia nos iis virtutibus instruit, sine quibus prudenter agere non licet. Nos etenim circumspectas reddit in omni negotio, ut ad singula tam praesentia, quam futura atque praeterita respiciamus, probe considerantes, num ex iis consequantur, quae negotio pra-

§. 7.

præsenti vel nocent vel prosunt, aut alia ratione nobis nocere vel prodeesse possunt. Dum attentio-
nem afferre solemus ad singula, quæ sensum no-
strum feriunt, aut menti quomodocunque objici-
untur, eaque ad statum nostrum referimus; non
facile culpa nostra quid committimus, cuius nos
post hac pœnitentia. Nihil profecto magis optan-
dum, quam ut ad culpam in negotiis promiscue
omnibus evitandam adducantur homines! Quam-
obrem cum sine perspicientia nexus id fieri mini-
me possit; danda utique opera est, ut ad eum ri-
mandum invitentur homines in universum o-
mnes, sagacioribus stupidorum defectum supplenti-
bus, & suo lumine rerum tenebras dispellentibus.

§. VIII.

PHilosophia, cum rationes eorum quæ accidunt,
in apricum protrahat, cognitio utique Philo-
sophica cognitionem nexus rerum ad prudentiam
necessariam ambienti quam maxime inservit.
Quemadmodum enim ubivis, ita in hoc quoque
casu philosophia alter oculus est, & unum tantum
oculum habere dicendus, qui sola experientia ni-
titur.

titur. Accedit, quod longum sit per experientiam
solam iter, breve autem per experientiam philo-
sophia individua comite stipatam. Si quis tale se
non expertum affirmaverit, is nubem pro
Junone amplexus est.

TANTUM.

